

Po'latova Saltanat Mirzaliyevna
Toshkent tibbiyot akademiyasi Termez filiali assistenti

Tel: +99897810 58 62

E-mail: pulatova62@inbox.ru

UDK: UDK: 37.013 (22.18)

DUAL TA'LIM TIZIMI VA UNING SAMARADORLIGI

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'qitishning nazariy qismi ta'lim tashkiloti negizida, amaliy qismi esa ish joyida o'tkaziladigan o'qitish turi hisoblangan ta'lim turi haqida so'z boradi. Korxonalar ma'lum miqdordagi mutaxassislar uchun ta'lim muassasalariga buyurtmalar beradi va ish beruvchilar o'quv rejasini tuzishda ishtirok etadilar. Talabalar o'qishni to'xtatmasdan korxonada amaliyot o'tashadi. Ushbu ta'lim tizimining maqsadi, vazifalari va uning asosiy jihatlari maqolada keng yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, karyera, ta'lim, iqtisodiyot, tizim.

СИСТЕМА ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ЕЕ ЭФФЕКТИВНОСТЬ

Пулатова Салтанат Мирзалиевна

Ассистент Термезского филиала Ташкентской медицинской академии

Тел: +99897810 58 62

Э-почта: pulatova62@inbox.ru

Аннотация. В данной статье говорится о типе обучения, при котором теоретическая часть обучения базируется на образовательной организации, а практическая часть – это вид обучения, проводимый на рабочем месте. Предприятия размещают заказы в учебные заведения на определенное количество специалистов, а работодатели участвуют в составлении плана обучения. Студенты проходят практику на предприятии, не прекращая учебы. В статье подробно описаны цель, задачи и основные аспекты данной образовательной системы.

Ключевые слова: дуальное образование, карьера, образование, экономика, система.

DUAL EDUCATION SYSTEM AND ITS EFFICIENCY

Pulatova Saltanat Mirzalievna

Assistant of the Termez branch of the Tashkent Medical Academy

Phone: +99897810 58 62

E-mail: pulatova62@inbox.ru

Abstract. This article talks about the type of training in which the theoretical part of the training is based in an educational organization, and the practical part is a type of training conducted in the workplace. Enterprises place orders to educational institutions for a certain number of specialists, and employers participate in drawing up a training plan. Students undergo internships at the enterprise without stopping their studies. The article describes in detail the purpose, objectives and main aspects of this educational system.

Key words: dual education, career, education, economics, system.

Kirish.

Dual ta'limning maqsadi – bu talabalarni nazariy bilimlar bilan birga amaliy ko'nikmalarni ham berishdir. Bu ta'lim modeli o'quvchilarni ish bozoriga tayyorlash, ularni muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirish va kasbiy malakalarini rivojlantirishga yordam beradi. Dual ta'lim, shuningdek, o'quvchilarni real ish muhitida tajriba orttirishga, malakali mutaxassislar bilan hamkorlik qilishga va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishga imkon yaratadi.

Shu bilan birga, dual ta'lim tizimi ishlab chiqarish va ta'lim muassasalari o'rtasidagi aloqani kuchaytiradi, bu esa iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Dual ta'lim shakli – bu ta'lim tizimi, unda talabalar nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida oladilar va amaliy tajribani ishlab chiqarish yoki boshqa tashkilotlarda, ya'ni “amaliyot joylarida” oladilar. Ushbu shakl, odatda, kasb-hunar ta'limida qo'llaniladi va talabalarning ish joyida o'z malakalarini oshirishga qaratilgan [2; 11.].

Adabiyotlar tahlili.

Dual ta'lim tizimi, uning imkoniyatlari va afzalliklari borasida bir qator G'arb va mahalliy tadqiqotchilar izlanishlar olib borganlar. Bu borada, ayniqsa D.Bennett tomonidan yozilgan “Dual Education: The German Model of Vocational

Education and Training” [1], W. Hoffmann tomonidan tayyorlangan “Dual System of Vocational Education and Training in Germany: Models and Success Factors” [3] nomli asarlar muhim manbalar qatoriga kiradi. Mahalliy tadqiqotchilardan E.G‘oziyev va K.Mamedovning “Kasb psixologiyasi” [2] nomli kitobida ham dual ta’lim masalasiga alohida ahamiyat qaratilgan.

Dual ta’limga oid adabiyotlar tahlili ushbu ta’lim tizimining samaradorligini, muammolarini va rivojlanish istiqbollari o‘rganishga qaratilgan. Tahlil jarayonida quyidagi asosiy jihatlarni ko‘rib chiqish mumkin:

1. Nazariy asoslar: adabiyotlar dual ta’limning nazariy asoslarini yorituvchi tadqiqotlar bilan boshlanadi. Ular ta’lim metodologiyasi, pedagogik tamoyillar va dual ta’lim modelining samaradorligi haqida ma’lumot beradi. Masalan, Germaniya va Shvetsariya modeliga oid tadqiqotlar ta’lim jarayonining nazariy jihatlari chuqur tahlil qiladi.

2. Amaliy tajribalar: ko‘plab adabiyotlar dual ta’lim tizimining muvaffaqiyatli amaliyotlari haqida ma’lumotlar keltiradi. Bunday tadqiqotlar o‘z ichiga qabul qilish jarayonlari, amaliyot joylaridagi ish jarayonlari va o‘quvchilarning o‘zaro ta’sirini oladi. Ushbu tajribalar dual ta’limning global miqyosda qanday amalga oshirilishini va qanday natijalarga erishilganini ko‘rsatadi.

3. Iqtisodiy va ijtimoiy ta’sir: Dual ta’lim tizimining iqtisodiy rivojlanishga ta’siri, ish bozoridagi talablar va kasb-hunar ta’limining sifatini oshirishdagi roli tahlil qilinadi. Bu turdagi adabiyotlar, ish beruvchilar va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi aloqani kuchaytirishga qaratilgan tadqiqotlar bilan boyitilgan [4; 59.].

Tadqiqot metodologiyasi.

Dual ta’lim tizimi, uning samaradorligi va imkoniyatlariga bag‘ishlangan ushbu maqolada ilmiy tadqiqotning analiz va sintez, qiyosiy tahlil kabi metodlaridan foydalanildi.

Tahlillar va natijalar.

Dual ta’lim shaklining asosiy jihatlari quyidagilarni kiritish mumkin:

Nazariy ta'lim: talabalar ta'lim muassasasida darslar olib, nazariy bilimlarini boyitadilar.

Amaliy ta'lim: talabalar ishlab chiqarish joylarida, kompaniyalarda yoki tashkilotlarda amaliyot o'tab, haqiqiy ish jarayonlarini o'rganadilar.

Hamkorlik: ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasida yaqin hamkorlik o'rnatiladi, bu esa talabalarning talab va ehtiyojlariga mos keladigan tayyorgarlikni ta'minlaydi.

Karyera imkoniyatlari: talabalar amaliyotdan so'ng ishga joylashish imkoniyatiga ega bo'lishadi, chunki ular amaliy tajriba va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.

Dual ta'lim shakli talabalarning bilim va ko'nikmalarini samarali ravishda rivojlantirishga yordam beradi, bu esa ularni ish bozorida raqobatbardosh qiladi.

Dual ta'limning asosiy vazifalari sifatida quyidagilarni qayd etish lozim:

Nazariy va amaliy bilimlarni integratsiyalash: talabalarga nazariy bilimlar bilan birga amaliy ko'nikmalarni ham berish, shuningdek, ta'lim jarayonida olingan bilimlarni ish joyida qo'llay olish imkoniyatini yaratish [5; 41.].

Ish bozoriga tayyorlash: talabalarni real ish muhitida tayyorlash orqali ularning ishga joylashish imkoniyatlarini oshirish.

Kasbiy malakalarni rivojlantirish: talabalarning kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish va ularga muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirish.

Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: talabalarni jamoa bilan ishlash, muloqot qilish va boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirishga o'rgatish.

Ish beruvchilar bilan hamkorlik: ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasida samarali hamkorlik o'rnatish, bu orqali talabalarning ehtiyojlarini aniqlash va moslashtirish.

Yosh mutaxassislarni tayyorlash: talabalarning o'z kasbiga nisbatan qiziqishini oshirish va ularni kelajakda malakali mutaxassislar sifatida tayyorlash.

Yoshlarni ijtimoiylashtirish: talabalarni ish muhitida ijtimoiy tajriba orttirishga, o'zlarini to'g'ri tutishga va jamoatchilikka moslashishga o'rgatish [4; 103.].

Bu vazifalar dual ta'lim tizimining samaradorligini oshirish va talabalarning kelajakdagi muvaffaqiyatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Dual ta'lim tizimini tahlil qilish va uning natijalarini o'rganish, ta'lim va ish bozoridagi integratsiyaning samaradorligini ko'rsatadi. Dual ta'limda nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar bir-birini to'ldiradi. Bu o'quvchilarni ish joyida talab qilinadigan qobiliyatlar bilan ta'minlaydi. Amaliyot davomida olingan tajriba o'quvchilarni ishga joylashishda yuqori darajada yordam beradi. Ko'plab tadqiqotlar, dual ta'limda o'qigan o'quvchilarning ishga joylashish imkoniyatlarining ancha yuqori ekanini ko'rsatadi. Ish beruvchilar dual ta'lim tizimidan foydalangan talabalarni ish joyida tayyorlanishi natijasida ko'proq qoniqish bildirishadi. Bu ish beruvchilarning talabalarni tanlash jarayonini soddalashtiradi [6; 132.].

Talabalar jamoada ishlash, muloqot qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, bu esa ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Dual ta'lim tizimida mavjud bo'lgan ba'zi muammolar (masalan, amaliyot joylarida malakali mutaxassislarning yetishmasligi) va ularni hal qilish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Talabalar nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni samarali birlashtirishi natijasida, ta'limning umumiy sifati oshadi. Dual ta'lim orqali tayyorlangan mutaxassislar ish bozorida raqobatbardosh bo'lib, zamonaviy talablarni qondira olishadi. Ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi aloqalar kuchayishi iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Talabalar o'zaro muloqot va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirib, ijtimoiy muhitga moslashish qobiliyatini oshiradilar.

Dual ta'lim tizimidagi muammolarni aniqlovchi adabiyotlar, talabalar va ish beruvchilarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda, mavjud tizimni qanday takomillashtirish mumkinligi haqida takliflar bilan birga keltiriladi. Masalan, amaliyot joylarida talabalarni tayyorlash va ish beruvchilarning qatnashuvini oshirish zarurligi ko'rsatiladi. Dual ta'lim tizimining tahlili va natijalari uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini va ish bozoridagi rolini ko'rsatadi. Bu tizim,

talabalarning kasbiy tayyorgarligini va ishga joylashish imkoniyatlarini oshirishda muhim omil bo'lib, kelajakda ham o'z ahamiyatini saqlab qoladi.

Xulosa.

O'qituvchilar va amaliyot joylaridagi rahbarlarning talabalarning muvaffaqiyatiga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida yozilgan asarlar ham muhimdir. Ular, talabalarning metodik yondashuvlari, amaliyot davomida talabalarga ko'rsatadigan qo'llab-quvvatlashlari va motivatsiya berish usullari haqida ma'lumot beradi.

Dual ta'limga oid adabiyotlar tahlili, ushbu ta'lim tizimining murakkabligini va ko'p qirraliligini ko'rsatadi. Tahlil natijalari, dual ta'limni yanada samarali qilish va talabalarni ish bozoriga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Ular ta'lim tizimini rivojlantirish uchun yangi strategiyalar va yechimlar ishlab chiqishga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. Bennett D. Dual Education: The German Model of Vocational Education and Training. 2016.
2. G'oziyev E., Mamedov K. Kasb psixologiyasi. – Toshkent: O'zMU, 2003. – 292 b.
3. Hoffmann W. Dual System of Vocational Education and Training in Germany: Models and Success Factors. – Berlin: 2018. – 112 p.
4. Maxmutov M. I. Ta'limning kasbiy yo'nalishi prinsipi / Zamonaviy pedagogik nazariya va amaliyotda ta'lim tamoyillari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 1985. – 156 b.
5. Schafer A. The Future of Dual Education in Europe: Challenges and Opportunities. – London. 2017. – 64 p.
6. Новиков А. М. Методология. образования. Издание второе, переработанное и дополненное. – Москва: Издательство ЭГБЕС, 2006. – 488 с.